УДК 342.1; 342.72/73

Котегова А.В.
студ. гр. Ю-114м НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХ ДО ЗМІН

Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини був конституційно проголошений в 1996 році положеннями ст. 101 Конституції України [1] та деталізовано нормами Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 року [2], а посада Уповноваженого була заснована в 1998 році шляхом призначенням на неї першого омбудсмана України Ніни Карпачової. Протягом свого існування інститут уповноваженого успішно виконував свої функції, забезпечуючи

розгляд звернень громадян, моніторинг дотримання прав людини й сприяв їх ефективному захисту. Проте, сучасні реалії, зокрема збройна агресія російської федерації проти України, економічна криза та обмежені ресурси, ставлять перед інститутом Уповноваженого нові виклики.

Внаслідок масштабних бойових дій понад 6 мільйонів українців були змушені залишити свої домівки та стали внутрішньо переміщеними особами. Уряд України активно впроваджує програми підтримки, спрямовані на полегшення їх адаптації, але багато внутрішньо переміщених осіб продовжують стикатися з труднощами, зокрема з пошуком житла та роботи. Зараз надзвичайно важливо вдосконалити механізми надання фінансової та соціальної допомоги, а також забезпечити прозорість процесу підтримки.

Також складною залишається ситуація і на міжнародній арені: виходячи зі статистики у 2022 році понад 8 мільйонів українців знайшли притулок у країнах ЄС. Незважаючи на гостинність цих країн, багато громадян України стикаються з труднощами інтеграції, мовними бар'єрами та обмеженим доступом до ринку праці. Для подолання цих викликів Україна має забезпечити належну правову та інформаційну підтримку громадян за кордоном, сприяти їх адаптації та захищати їхні права, адже безпосередня підтримка внутрішньо переміщених осіб та біженців є ключовим завданням у контексті гуманітарної політики та міжнародного співробітництва країни.

Взаємодія Омбудсмана України з міжнародними організаціями відіграє ключову роль у захисті прав людини, особливо під час війни. Завдяки співпраці з такими структурами, як ООН, ОБСЄ та Міжнародним кримінальним судом, вдається не лише документувати порушення, а й створювати потужний міжнародний механізм тиску на агресора. Омбудсмен забезпечує передачу доказів військових злочинів, сприяє прозорості розслідувань і залучає міжнародну спільноту до боротьби за справедливість. А отже, така діяльність зміцнює позиції України на світовому рівні, сприяє покаранню винних та запобігає жорстким порушенням прав людини в майбутньому.

Одним з найбільш гострих питань, що стримують ефективність діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, є недостатність фінансових та людських ресурсів. Цей дефіцит суттєво обмежує можливості Уповноваженого повноцінно виконувати покладені на нього конституційні функції захисту прав і свобод людини. Зокрема, недостатня кількість працівників у регіональних представництвах Уповноваженого призводить до значних затримок у розгляді звернень громадян. Свідченням цього є значне зростання кількості скарг, зокрема, пов'язаних з порушенням соціальних прав внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Воєнний стан передбачає вичерпний перелік таких суб'єктів, до яких відбувається звернення зі скаргою до органів

державної влади, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до суду [3, с. 165].

Так, за даними на 2024 рік, кількість звернень громадян зросла на 20% порівняно з 2022 роком. Водночас, фінансування діяльності Уповноваженого залишається на рівні, який не дозволяє забезпечити належні умови для ефективної роботи та впровадження масштабних ініціатив, спрямованих на покращення стану дотримання прав людини в Україні.

З огляду на вищезазначене, стає очевидним, що для забезпечення належного виконання конституційних функцій Уповноваженого необхідно суттєво збільшити фінансові ресурси, зміцнити кадровий потенціал, що сприяло б підвищенню рівня захисту прав людини в Україні. Тільки таким шляхом можна ефективно долати сучасні виклики та на належному рівні дотримуватись прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text

3. Руснак А. В., Савченко Ю. В. Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини у сфері трудових відносин під час війни // Підприємництво і торгівля. 2023. Вип. 39. С. 163–170. URL: http://dx.doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-20.